

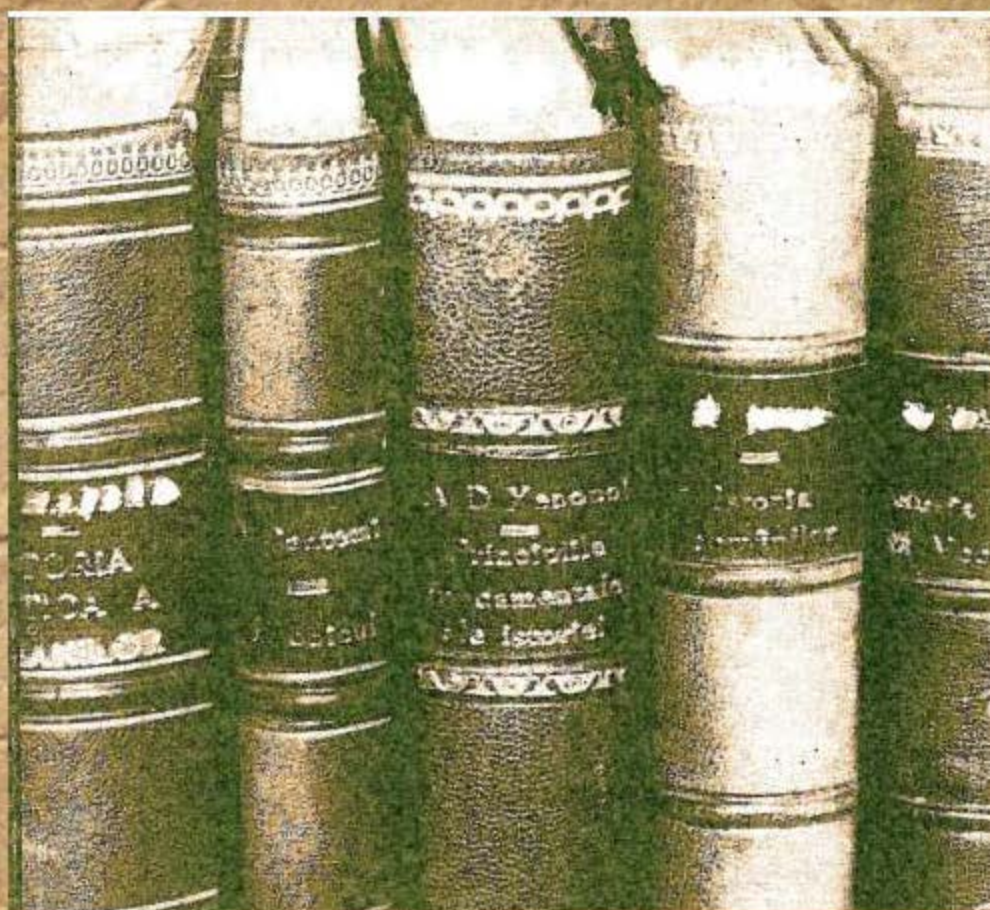
Neculai MUSCALU

Scrierea istoriei în limba română:

A. D. Xenopol

Elemente de limbă, stil și discurs

TIPIC MOLDOVA

NECULAI MUSCALU

Scrierea istoriei în limba română: A. D. Xenopol
Elemente de limbă, stil și discurs

Colecția ACADEMICA

Iași, 2015

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Eugen Munteanu
Prof. univ. dr. Gheorghe Chivu
Prof. univ. dr. Ioan Oprea

Redactor: *Aurel Ștefanachi*

Coordonator serie: *Gheorghe Glodeanu*

Coperta și tehnoredactare: *Andrei Ștefanachi*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUSCALU, NECULAI

**Scrierea istoriei în limba română: A. D. Xenopol. Elemente
de limbă, stil și discurs / Neculai Muscalu.**

– Bibliogr. - Iași: Tipo Moldova, 2015

ISBN 978-606-676-638-8

821.135.1-4

© Tipo Moldova

Editura TipoMoldova este recunoscută academic de Consiliul Național al Cercetării Științifice pentru domeniile filologie (PN-II-ACRED-ED-2012-0285) și istorie și studii culturale (PN-II-ACRED-ED-2012-0355).

Iași, 2015

Editura *Tipo Moldova*,
E-mail: office@tipomoldova.ro

www.tipomoldova.ro

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

NECULAI MUSCALU

Scrierea istoriei în limba română: A. D. Xenopol

Elemente de limbă, stil și discurs

Colecția ACADEMICA

TIPO MOLDOVA

Neculai Muscalu (născut la Piatra-Neamț) este doctor în filologie (*magna cum laude*) al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, activând ca profesor de limbă și literatură română la Școala Gimnazială Borlești, județul Neamț; licențiat în istorie (la Universitatea din București) și în litere (la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca). A publicat preponderent studii și articole referitoare la aspectele stilistice și lingvistice din scrierile istorice ale lui A. D. Xenopol; consemnăm selectiv: *Preocupările lui A. D. Xenopol cu privire la limba română ca limbă istorică* (2013); *Efectele seriilor politice și culturale asupra dezvoltării limbii române literare în concepția lui A. D. Xenopol* (2012); *A. D. Xenopol între metafora revelatorie și metafora plasticizantă* (2012); *A. D. Xenopol despre cum trebuie scrisă istoria (o perspectivă stilistică)* (2012) și altele. A participat la numeroase manifestări științifice naționale și internaționale. Dintre domeniile sale de interes, pot fi menționate: istoria, lingvistica, stilistica literară și stilistică funcțională, literatura, terminologii specializate (din biologie, sociologie, psihologie, drept etc.).

Prof. dr. Neculai Muscalu

CUPRINS

PREFAȚĂ / 9

NOTĂ PRELIMINARĂ / 11

INTRODUCERE / 13

1. Precizări inițiale / 13

1.1. Explicarea demersului / 13

1.2. Chestiuni metodologice / 16

1.2.1. Analiza pe niveluri de limbă / 16

1.2.2. Ontic și deontic în cercetare / 21

1.3. Stadiul cercetărilor privind limba și stilul lui A. D. Xenopol / 22

2. Personalitatea lui A. D. Xenopol. Viața și opera (prezentare generală / 23

2.1. Schiță de biografie (orizontul formativ și cariera științifică) / 24

2.2. Opera științifică / 32

3. Structura prezentei lucrări / 35

PARTEA I

REPERE TEORETICE

CAPITOLUL I. ISTORIA CA ȘTIINȚĂ / 39

1. Clasificarea științelor și încadrarea istoriei / 39

1.1. Tipuri de clasificări ale științelor / 39

1.1.1. Absența istoriei din clasificări / 39

1.1.2. Prezența istoriei în clasificări / 42

1.2. Specificul istoriei ca știință / 44

2. Concepția lui A.D. Xenopol referitoare la clasificarea științelor și specificul istoriei / 46

2.1. Probleme de epistemologie tratate în afara Istoriei românilor din Dacia Traiană / 47

2.2. Probleme de epistemologie abordate în cadrul Istoriei românilor din Dacia Traiană / 50

CAPITOLUL AL II-LEA. LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ / 55

1. Conceptul de limbă literară / 55

1.1. Încercări de definiție a limbii literare / 55

1.2. Evoluția ideii de «limbă literară/de cultură» în conștiința românilor / 57

1.3. Istoria limbii române literare (periodizare și momente esențiale) / 62

2. Concepția lui A. D. Xenopol despre limba (română) literară / 64

2.1. Probleme de limbă studiate în afara Istoriei românilor din Dacia Traiană/ 65

2.1.1. Preocupările lui Xenopol referitoare la limbă / limbaj în general / 65

2.1.2. Preocupările lui Xenopol referitoare la limba română ca limbă istorică / 71

2.1.3. Ideile lui Xenopol despre limba literară / 76

2.2. Probleme de limbă examinate în cadrul Istoriei românilor din Dacia Traiană / 84

CAPITOLUL AL III-LEA. STILUL ȘI DISCURSUL ISTORIEI / 93

1. Stilul și discursul științei *in genere* / 93

1.1. Conceptul de «stil funcțional» vs conceptul de «discurs/text» / 93

1.2. Clasificări ale stilurilor funcționale și încadrarea stilului științific / 95

1.3. Caracterizarea stilului științific / 97

1.3.1. Trăsături relevante ale stilului științific / 98

1.3.2. Problema terminologiei științifice / 99

- 1.4. Clasificări ale discursurilor/textelor științifice / 100**
- 2. Metafora/analogia în știință / 102**
- 3. Despre cum trebuie scrisă istoria / 105**
- 3.1. Limbajul funcțional al istoriei / 106**
- 3.2. Discursul istoriei / 109**
- 3.2.1. Organizarea și virtuțile „stilistice” ale discursului istoric / 109
- 3.2.2. Problema verbului în scrierea istorică / 110
- 4. Cum s-a scris istoria până la A. D. Xenopol / 116**
- 5. Concepția lui Xenopol despre scrierea textului științific / istoric / 135**
- 5.1. Reflecții privind stilul propriu și recomandări / 135**
- 5.2. Judecăți privind stilul precursorilor / 136**

PARTEA A II-A

LIMBA ȘI STILUL TEXTELOR ISTORICE APARTINÂNDU-I LUI A. D. XENOPOL

CAPITOLUL I. LIMBA DIN SCRIERILE ISTORICE ALE LUI A. D. XENOPOL / 143

- 1. Observații preliminare / 143**
- 2. Analiza pe niveluri de limbă / 144**
- 2.1. Nivelul fonetic / 145**
- 2.2. Nivelul morfologic / 145**
- 2.2.1. Verbul / 145
- 2.2.2. Substantivul / 149
- 2.2.3. Adjectivul / 152
- 2.2.4. Adverbul / 153
- 2.2.5. Pronumele / 153
- 2.2.6. Numeralul / 154
- 2.2.7. Prepoziția / 155
- 2.3. Nivelul sintactic / 156**

2.4. Nivelul lexical / 159

- 2.4.1. Termeni inactuali / 160
- 2.4.2. Problema neologismelor / 176
- 2.4.3. Expresii, sintagme inactuale / 177
- 2.4.4. Interferențe / 178
- 2.4.5. Creații lexicale / 178
- 2.4.6. Întrebuințări figurate / 180
- 2.4.7. Termeni preluați din latină / 180
- 2.4.8. Forme bizare / 180
- 2.4.9. Derivare și compunere / 181
- 2.4.10. Elemente de metalimbaj / 185
- 2.4.11. Variante lexicale inactuale / 185
- 2.4.12. Nume proprii / 191
- 2.4.13. Regionalisme / 192
- 2.4.14. Calcuri lingvistice / 192
- 2.4.15. Problema terminologiei istorice / 193

2.5. Frazeologia și paremiologia/discursul repetat / 194

- 2.5.1. Obiectul și statutul frazeologiei *in genere* / 194
- 2.5.2. Frazeologie/discurs repetat în *Istoria* lui Xenopol / 198
  - 2.5.2.1. Locuțiuni / 198
  - 2.5.2.2. Expresii / 204
  - 2.5.2.3. Formule și clișee internaționale / 210
  - 2.5.2.4. Discurs repetat invocat sau modificat / 211
  - 2.5.2.5. Paremiologie sau spirit gnomic inedit / 213
  - 2.5.2.6. Caracterizare de ansamblu a inventarului frazeologic / 214

CAPITOLUL AL II-LEA. STILUL DIN SCRIERILE ISTORICE ALE LUI A. D. XENOPOL (EFECTELE RETORICE) / 215

1. Figuri de stil diverse (elemente de retorică) / 215

1.1. Exclamații retorice / 216

1.2. Interogații retorice / 217

1.3. Repetiții/anafore / 219

1.4. Descrieri idilice/poetice/comentarii / 219

1.5. Ironii / 220

1.6. Tehnica portretului / 220

1.7. Exprimare prețioasă / 220

1.8. Alte elemente generatoare de expresivitate / 221

1.9. Sinonime contextuale / 223

2. O figură de stil privilegiată: Metafora/analogia la A. D. Xenopol (sau între metafora plasticizantă și metafora revelatorie) / 227

CONCLUZII / 261

BIBLIOGRAFIE / 263

REZUMAT ÎN LIMBA ENGLEZĂ / 271

REZUMAT ÎN LIMBA FRANCEZĂ / 281